

László, Vadas Zoltán, Borosnyay Oszkár, Schwarz Béla és Lajos, ifj. Pitta Lipót, Pappszász Tamás, Simonyi István, Littomerczky Nándor, Fischer Ferencz, Görbe Sámuel, Neumann Ervin, Gellman Miksa, Prágyik Flóris, Molnár Elemér, Schandl Károly, Herczeg Albert, Sacellári György, Sebök Dezső, Dukász Jenő, Lechner Gedeon, Akosi Makoldy Győző, Rubner György, Hajós Rezső, Simonyi Kálmán, Kästenbaum Béla, Szeremley Császár Loránd, Putnoky Imre, Tomanóczy József, Pethe Jenő, Nagy József, Földes Zoltán, Bejna Ferencz, Kekécs Kálmán, Ávedik Lukács, Müllner Mihály, Nagy Hugó, Singer Gyula, Divéky Manó, Pávelka Jenő, Jókay János, Háberfeld Aurél, Przybilla Jenő, Freyler József.

A jutalmú kitézőt könyvet (Kalidász: «Sakuntala») *Matusik István* főgimn. VI. o. tan. előfizetőnk nyerte meg Makón.

SZERKESZTŐI TELEFON.

Herold Géza, N.-Beckerek. E dologban tessék a kiadóhivatalt megkeresni. — **Koritschoner Iván**, Pápa. Örömet olvasnók, ha a konstantinápolyi út benyomásairól külön is beszámolna. — **Okolicsányi Gyula**, Eger. Ajánlatos volna a lapot az évfolyam elejétől kezdve megrendelni. Ezt megérdemli nemcsak a «Különös végrendelet», hanem a «T. L.» egész tartalma is. — **Károly**. A fővárosban csak relative lakik a legtöbb magyar ember; Szeged, Debreczen, Hódmezővásárhely és még igen sok város messze túltesznek Budapest magyarországi dolgában. — **Varga Sándor** polgári iskolai IV. o. tan. Budapest (VII. Bem-utca 16.) szeretne az előfizető-társakkal képes kártyákat váltani. — **Radó (Weiller) Vilmos**, Nagykanizsa. Gratulálunk új nevéhez: vajha mentül több idegennevű magyar ifjú követné az üdvös példát! 2. Azt hisszük, sok diák feje fő a magán kívül abban, hogy az iskolaév végén gyalogszerrel Párisba menjenek. Merész és nehézséges vállalkozás! Azt ajánljuk, forduljon e tárgyban *Erdei Kálmán* debreczeni főgimnázista barátunkhoz, ki tavaly nyáron az apostolok lovain Rómáig hatolt, ő érteni fogja az utazás minden csinját-biját és szívesen szolgál felvilágosítással. — **A Dániel Ernő fedelzetén**. Vártuk a velencei tudósítást, de hiába. Csak nem nyelte el egy fümei ezüpa? — **A vadász**. Ballada. Nem tudjuk, rémei vagy rímiei-e hajborzasztóbbak. — **Lechner Gedeon**, Kolozsvár. Nagy Lajos király szájából: «Rossz szomszédság török átok» (Donázy J.: Tholdy Miklós) valósággal anachronizmus. E szöveg sokkal későbbi keletű. Mindazonáltal esékélyebb anachronizmus, mint Shakspeare «Julius Césár»-jában az óraütés. — **Szilágyi Dezső**, Losonez. Csere-berét nem közvetítünk, legfőképp fizetett hirdetés formájában. — **Kántor**. Mint esikmegyei ifjú, nálunk sokkal közvetlenebb forrásból tudakolhatja ki a történeti tényállást. — **131. sz. előfizető**. Szaák Lujának Jósikáról írt könyve. — **Platzner Árpád**, Alsó-Kubin. Kissé túlzott kívánság, hogy mink most a hadseregéről szóló statisztikai adatok sokaságával töltsük meg e helyet! Tessék utána nézni a «Kineses Kalendárium»-ban. — **Bohrandt Lajos**, Eperjes. A dolog most már világos. Azt az 1819-ben megkezdett albumot valamely költészetet kedvelő magyar úr töltötte meg versekkel, melyeket egykorú folyóiratokból, könyvekből irogattott ki. Ennek a szokásnak most is sokan hódolnak. Az albumnak tehát régiségénél különösebb értéke nincsen. Ungvárnémethy Tóth László, Szemere Pál, Kovács József, Földy János költeményei külön is megjelentek, míg a többi, kevésbé ismeretes nevek viselői nyilván csak alkalmi verselők voltak. Viszont bizonyos, hogy Csokonainak sok költeménye annyiban «eredeti», mert — pajkos tartalmuk miatt — kézírásban maradtak. — **Nagy Hugó**, Temesvár. A nagyváradi tankerületnek most is Nátalussy Kornél a főigazgatója.

A «Magyar Bélyeggyűjtő» üzenetei.

Károlyka. 1. A lipesei Senfők albuma a legjobb. Ezt ajánlhatom leginkább. Megrendelheti bármely könyvkereskedés útján. ...ruk különböző, 6 koronától 240 koronáig találhat mindenféle kiadást. 2. A bélyegeket nem szabad nedves helyen tartani, mert színik nagyon könnyen lekophat. Míg könyve lesz, tartsa őket egy füzetben. 3. Ez iránt forduljon a szerkesztőséghez, minthogy ottan adják nyomdába a kéziratokat. — **VIII-iki gimnazista**. Azon egylet, melyről kérdést tesz. Budapest székely és czíme: «Levélbelyeggyűjtők első hazai egyesülete.» Ebbe vagyok én is beiratkozva. Felvételnék Magyarországon lakó gyűjtők, kik a 18-ik évet meghaladták. Évi tagsági díj 4 korona s beiratási díj 2 korona. — **Kolozsvári gimnazista**. Őszintén sajnáljuk, hogy a bélyegcserénél ügy megjárta. Ne menjen lépre semminemű hirdetéseknek. Rendesen sokat s nagy dolgokat ígérnek s ha vételre vagy cserére kerül a sor, majdnem semmit sém kap. Esetéből az a tanulság, hogy ne tessék bizni ismeretlenekben még akkor sem, ha nevüket *con*-nal is írják. Inkább cseréljen társaival. Így legalább látja, hogy mit kap. — **S. Róbert, Kis-Várda**. Ön megígérte nekem, hogy tudósítani fog Faludival kötött üzletéről. Mág is várom az értesítést. — **Földváry G. Budapest**. Hát a gyűjtéssel hogyan állunk? Kis barátom, mi van a maga hamis bélyegeivel? Vigyázzon és ne cseréljen ismeretlenekkel! — **L. D. Kassa**. 1. A január 13-iki számban ment Önnek tudósítás. 2. Többet én sem tehetek. 3. A Senfők lapja mindenesetre a legelső német szaklapok egyike. Nekem is örömemre szolgál, hogy ismét színes nyomásban hozza a legújabb bélyegeket. Tíz év előtt szintén színes képeket hozott, de 1890-ben a színes nyomás a német császár rendelkezésre bocsátott, mert sok visszafélést követtek el a színes utánnomatokkal. Ezentúl nem történhetik semmiféle csalás, mert a képeken fekete vagy színes vonalak húzódnak át vízszintesen. Ez az ellenőrző jegy. — **M. J.?** Dacára a beküldött bélyegnek, kérdésére nem válaszolhatok, mert lakását nem írta föl, a postabélyegen meg nem vehetni ki tisztán a város nevét. Röviden csak ennyit mondhatok: A kérdézet lap megszünt még múlt év közepén a júliusi számmal, miután nem volt elég előfizető. 2. Ha jól beszél, olvas és ért németül, úgy hozassa meg a Senfők lapját. Minden hóban két füzet jelenik meg bő és tanulságos tartalommal, színes képekkel, minden számban egy drb jobb ingyen bélyeggel. A lap ára egész évre bármelyik könyvkereskedés útján 3 márká, azaz 3 korona 60 fillér. — **Budapesti realista**. 1. Mint mindig, úgy Faludi üzletét ajánlom önnek, bevásárl si forrásul. 2. Óvakodjék a külföldtől. 3. A francia levélhorítékok száma sok. Színik, papírjuk mindig más s így nem mondhatom meg, hogy melyik évből való, miután nem látom. Tessék nekem beküldeni. 4. Szexialista gyűjtők azok, kik nem az öt világrész összes bélyegeit gyűjtik, hanem csak péld. Európa vagy Amerika országait, vagy csak Angliát és szigetét. Természetesen igyekeznek minél teljesebbé tenni gyűjteményüket. Ez könnyebb mód, de különlegesség. — **B. O.** 1. Világrét nem háborgat. Érdeklődése tetszik nekem és szívesen segítségére állok. A jövő hóban kap tőlem néhány színes és újabb bélyegyet. 2. Bélyeggyűjtőnk legközelebbi számunk egyikében hozunk. — **K. J.** Mindenről, mi a bélyeggyűjtéshez tartozik, olvasni fog lapunkban. Csak türelem.

Lapunk kiadóhivataltában kapható:

Arany János Toldijának fejtegetése.

Összeállította

Dr. RUPP KORNÉL, főgimn. tanár.

Ára 30 krajczár.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK :	SZERKESZTI	FŐMUNKATÁRS:	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre --- 2 kor. 40 fill.	Dr. RUPP KORNÉL	GAAL MÓZES.	Budapest,
Fél évre --- 4 kor. 80 fill.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.		IV. ker., Egyetem-utca 4. szám
Egész évre --- 9 kor. 60 fill.			Kéziratokat nem adunk vissza.
Megjelenik minden vasárnap.			

A debreczeni diákkongresszus.

A magyar főiskolák ifjúságának nagy napjai voltak a múlt héten. Kongresszust tartottak, méltó szintéren, a legmagyarabb városban: Debreczenben.

Összesereglettek az akadémikus ifjak az ország legkülönbözőbb környeikéről. Minden egyes «alma mater» odamenesztette a maga küldöttjeit. A budapesti egyetem és műegyetem, a kolozsvári egyetem, a katolikus jogakadémiák: Pozsony, Pécs, Kassa, Eger, a protestáns kollégiumok: Debreczen, Sárospatak, Kecskemét, Eperjes hallgatósága egyaránt képviselve volt és nem maradtak el a magyar-óvári gazdászok, sem pedig a selmeczbányai bányászakadémikusok.

Megkapó látvány volt együtt e százötven delegátus, a «nemzet remény»-ének, a nagy magyar ifjúságnak képviselőit. Egybegyűlve és egyesülve a komoly munka jelében! Tanácskoztak, vitáztak és határoztak példás rendben, czéltudatos latolgatással, férfias érettséggel. Megbeszélték az ifjúságot érdeklő ügyeket és kérdéseket, a melyek közt vannak alárendeltebb fontosságúak, de vannak, a melyeknek súlya igazán jelentékeny. Ilyen a diákspport kérdése, ilyen annak az ügye, hogy miképpen pártolja az ifjúság a magyar ipart, ilyen a fiataloságok a párisi világkiállításra való kiutazása, illetőleg a párisi nemzetközi diákkongresszuson való részvétele; ilyen az University Extensionnak ügye, mely intézmény a népművelés nagy feladatának munkáiva teszi az egyetemi hallgatókat.

Örömmel és reménységgel töltött el minden szívet a debreczeni diák-tanácskozásnak látványa. Mert hajh, sokszomorúságot okoztak a figyelőknek az utolsó években némely főiskolai ifjaknak egy-

némely viselt dolgai. Azt kellett látni, hogy a középiskolákból kilépett ifjak nem ritkán nem váltják be a hozzájuk fűzött vágyakat és reményeket. Megváltoznak gondolkodásban, érületben és viselkedésben. Munkásságuk és önművelésük nem felel meg a várakozásoknak. Kétes értékű politikai tüntetésekből és sivár mulatozásban lelik a kedvüket.

A milyen szomorú volt ezt látni, ép oly tiszteletre méltó az a nemes munkaszeretet és idealizmus, mely a debreczeni kongresszusnak tárgysorozatát és lefolyását átlengette, főképp, ha ama reménnyel párosul, hogy nemes ifjaink nem fognak megállapodni a pusztá szavaknál és oly kitartók lesznek a munkában s egységes a hasznos törekvések mezején, mint a minőknek a debreczeni napok lelkesedésében mutatkoztak.

Ismételjük — a debreczeni kongresszus résztvevőinek testvérsülése és érdemes munkája szép reményeket s várakozást keltenek, és kecsgetető jövőre engednek kilátást. Ép azért állítjuk öröndetes példa gyanánt a mostani középiskolai ifjúság elé, a mely — kívánjuk — a komoly munka szellemében kövesse a jelenlegi generációt!

*

A kongresszusról röviden így adunk hírt:

A debreczeni országos diákkongresszus a héten zajlott le óriási érdeklődés mellett. Mintegy százötven diák gyűlt össze a nagygyűlés fontos tárgyainak elintézésére. Ezek között volt a magyar ipar, a párisi kiállításon való részvétel, a diákspport kérdése. A kongresszus elnökei: *Kán Béla*, a debreczeni jogászifjúság vezetője és *Köpesdy Dezső*, a budapesti «Egyetemi Kör» elnöke voltak. A vendégek megkoszorúzták Csokonai szobrát, megleltették a nagyerdőt, a Hortobágyot

HERCZEG FERENCZ.

Volt vívó-verseny, bál és dísz-szín-előadás, az összes ünnepek fénypontja azonban a hétfői matinée volt, melyen Jászai Mari, Ábrányi Emil és Herczeg Ferencz is részt vettek. *Jászai Mari* óriási tetszéssel szavalta Szávay Gyula *Ezer tapsaira Tompa Három a daru-ját* adta elő s a víg darabban is oly elragadó művészetet produkált, mint a Szávay hazafias ódájában. *Ábrányi Emil* két költeményét szavalta: a «Feltámadás»-t és «Kossuth sirja»-t. Szünni nem akaró taps jutalmazta a népszerű poétát. *Herczeg Ferencz* a diáksportról olvasott fel, hazafias irányzata, szellemes ötletei, észrevételei lebilincseltek a közönséget. Igen szép volt a Kún Béla megnyitója és a Szilágyi Imre hegedűjátéka is. A matinée nagy-számú, díszes közönség nézte végig.

A debreczeni diákkongresszus alkalmat adott nekünk, hogy egy kis meglepetéssel szolgálhassunk olvasóinknak. Ugyanis az ott megjelent két irodalmi jelesünk: *Ábrányi Emil*, az újabb magyar költészet legkiválóbb lantosa és *Herczeg Ferencz*, az ép oly kedvelt, mint kitűnő színmű- és regényíró emléksorokat írtak a «Tanulók Lapja», mint a magyar ifjúság orgánuma számára. Az emléksorokat itt közöljük:

*Teremtő jóság halhatatlan kedve,
Az alkot téged, forró ifju szív!
Szép vagy! De szebb vagy, hogyha lelkesedve
Hazát ölelsz, mely küzdelemre hív!*

*Ó érzem: benned kételkedni vétek!
Méltó vagy most is, magyar ifjúság!
Lelkem megindul s úgy csapong felétek,
Ahogy a sas villámzó égre rág!*

Ábrányi Emil.

Minden nemzetnek érdekében van, hogy testileg és lelkileg edzett utódokat neveljen. A magyar nemzetnek még inkább, mint bármely másnak. Mert hogy ez a számra nézve kicsi nép, egy évezreden át uralkodó szerepet tudott játszani a kelet töredék népei között, azt nem átöröklött jogainak, nem poros oklevelek halmazának, hanem annak a körülménynek köszönheti, hogy fiai mint *emberanyag* szellem és fizikum dolgában mindenkor egy fejjel kimagaslottak a szomszéd nemzetek közül. A nemzet, amelynek egész élete állandó ostromállapot, kiváltságos világtörténelmi helyzetét csak addig fogja élvezni, míg fiai megtartják szellemi és fizikai fölényüket. Magyarországnak tehát a jövőben még inkább, mint a múltban, alapos műveltségű, ép erkölcsű és egészséges szervezetű ifjakra van szüksége.

Debreczen, 1900. ápr. 30.

Herczeg Ferencz.

ÁBRÁNYI EMIL.

KÜLÖNÖS VÉGRENDELET.

Verne Gyula regénye.

32

Egyedül jogosított magyar fordítás.

Milner sejtette, hogy ebben a dologban a Crabbe-párt ellenségeinek a keze játszik közre. Nyilván azt akarják, hogy valamelyes módon lekéssék Crabbe a legközelebbi húzásról. Eleinte arra gondolt tehát, hogy a kihívást számba sem veszi, majd ha a játéknak vége lesz, megadja Crabbe Cavanaughnak az elégtételt. Az ám, csak hogy Milner arra is gondolt: hátha a milliokat nem nyeri meg s újra reá szorulnak arra, hogy a Crabbe ökle szerezzé meg kettejüknek a mindennapi kenyeret: mi lesz akkor? Ha Crabbe most visszautasítja a kihívást: megbélyegzett lesz, s többé jóra való ökölvívó nem áll ki vele a homokra.

Így aztán másnap az utcákon új falragaszok hirdették:

Felelet a kihívásra!
Crabbe Cavanaugh ellen!!

Elképzelhetni, hogy minő hatása volt ennek! Micsoda? Crabbe elfogadta a kihívást? Nem fél attól, hogy e miatt az ostoba ököl-viadal miatt esetleg elveszti a másik, a fontosabb játékot? . . . Hát megfélekedett arról, hogy ezer meg ezer ember fogadott reá, hogy rengeteg összegek forognak kockán? . . . Hogy egyezhetett bele Milner? Nos hát Milner azért egyezett bele, mert az ököl-viadalnak bárminő kimenetele esetén is tovább szállíthatónak vélte Crabbét. Mert ugyan bizony mi történhetik vele: vagy betörik az alsó állkapcsát vagy kiütik a felszemét, ez nem olyan baj, hogy a Hipperbone-matchban való részvételt a legcsekélyebb részben is megakadályozhatná.

Az ám, de volt az ököl-viadalnak egyéb, s ennél még komolyabb akadályja is.

Az amerikai törvények tiltják az efféle nyilvános erőmérkőzéseket. A philadelphiai rendőrség nyomban tiltakozott is. Fogsággal és jókora pénzbírsággal fenyegette a két hőst, ha megmérkőznek.

A pénzbírság még csak megjárta volna, de a fogság! Ha elmulasztják a sorshúzás napján a távirat átvételét — akkor aztán vége a hatvan milliós reménységnek.

No de nincs a világon törvény, melyet okkalmóddal kijátszani nem lehetne. A dolgot mindekelőtt titokban tartották. Mindössze néhány szakértő ökölvívó tudott arról, a kik majdan tanúként fognak szerepelni, hogy a viadal mégis meg fog történni, csak hogy nem Philadelphian, hanem egy kis faluban, a mely Philadelphtól harmincz kilométernyire van.

Több falragasz aztán nem foglalkozott ezzel az ügygel. A kíváncsiak lassankint betörtökdtek abba, hogy a viadalból nem lesz semmi.

Junius 9-dikén reggel nyolcz óra tájban Arandole egyik vendéglőjének a termében nagy titkon

összegyültek a viadalban résztvevők, a szakértő tanúk, s néhány előkelő meghívott vendég jelenlétében, hogy a viadalt annak rendje és módja szerint megvívják.

Természetesen fotográfok és kinematográfok is betolakodtak, hogy az utókor e nagy eseményről pontos és hű adatoknak juthasson a birtokába.

A monstruózus Crabbe izmos két öklét ugyan csak megbámulták a szakértők, de viszont Cavanaugh miatt sem aggódtak, bár egész fejjel kisebb volt Crabbénál. Mintegy húsz-harmincz összecsapásra bizvást számíthattak.

A két ökölvívó harcra készen szemben állott egymással, csak a segítők jeladására vártak, hogy megkezdjék a viadalt. És ime ebben a pillanatban felpattant a terem ajtaja s két ember érkezett, két olyan ember, a kiket egyáltalában nem vártak: Bruck Vincze, az arandolei rendőrfőnök és Hugh Hunter a methodista pap.

Elképzelhetjük, hogy egy csöppet sem voltak épen most szívesen látott vendégek.

A rendőrfőnök és a pap eleinte szép szóra fogták a dolgot, majd erővel akarták elválasztani őket, de hát kárba vesztett fáradság volt, mert mit is tehetett volna ez a két sovány, apró ember azzal a két izmos óriással. Egy lökés elég lett volna arra, hogy húsz lépésre elröpitse őket.

Való igaz, hogy e két érdemes férfiú két nagy hatalomnak: a földi és égi hatalomnak volt a képviselője, de mit ért ez, ha elegendő testi erővel nem érvényesíthették . . .

Crabbe és Cavanaugh össze akartak csapni.

— Megállj! — kiáltott rájuk Bruck.

— Avagy szedjétek össze magatokat! — vágott közbe Hunter tisztelendő atya.

A következő pillanatban pedig minden idők emlékeztére méltó, páratlan dolog történt. Bruck és Hunter villámgyorsan ott termettek az ökölvívók mellett, s midőn Milner a methodista papnak útját el akarta állani, olyan hatalmas pofont kapott a balábrázatára, hogy azon nyomban leesett a földre. Ugyanebben a szempillantásban Bruck törülte képen Cavanaughot, még pedig a balszeme táján, Hunter tisztelendő úr pedig ennek megfelelően Crabbét a jobb szeme tájékán.

A két óriás az új ellenfeleknek esett, az ám, de Bruck is meg Hunter tisztelendő úr is macskaügyességgel kerültek ki minden ökölesapást, ők pedig jól a képére másztak a matadoroknak.

A methodista pap ugyancsak értette az ökölvívás methodusát is, a tanuk meg a többi szakértők pedig elkezdettek tapsolni, éljeneztek a rendőrfőnököt és a papot.

Így végződött ez a nevezetes ököl-viadal, így győzött az isteni és emberi törvényt megszegni akaró nyers erőn egy rendőrfőnök meg egy pap.

Milner és Crabbe feldagadt arczzal és bekötött szemmel tértek vissza Philadelphtába. Bezárkóztak a szobájukba s várták nagy szégyenkezve a táviratot, mely tovább meneszti őket újabb kudarcuk helyéről.

IX.

Kétszáz dollár naponta.

A sorsüldözötte Titburyéknak bizonyára szükségük lett volna valami talizmánra, mely megvédjék őket az olyan sima ábrázatú rablótól, mint a minő Bill Arrol volt a «Cheops-Hotel»-ben.

Mikor a great-salt-lake-citybeli rendőrkapitány olyan sovány vigasztalással eresztette el Titbury urat panaszának fölvétele után, visszaballagott erőselekkü hitestársához.

— Nos Hermann, megkerült a nyomorult Ingilis? — kérde az asszony.

— Nem Ingilisek hívják — felelé Titbury kimerülten leroskadva egy székre, — Bill Arrol a neve.

— Letartóztatják?

— Le fogják tartóztatni.

— Mikor?

— Ha megcsipik.

— És a pénzünk? ... A háromezer dollárunk?

Titbury hallgatott, mélységesen hallgatott. Nagysokára megszólalt:

— Mi tevők legyünk?

— Várunk.

— Várunk? ...

Miért? ... Azért, hogy Bill Arrol —

— Nem, Hermann, a táviratra várunk, melyet Thornbrock fog majd Chicagóból küldeni ...

— Nincs pénzünk! ...

— Majd irunk, s a chicagói bank utánunk küldi a pénzt akár az Egyesült-államok legszélső határára is.

— A milyen balsors üldöz, könnyen megeshetik, hogy oda jutunk.

— Se baj! — felelé nagy határozottan az érdeemes hölgy.

És elindultak a postahivatal felé, hogy átvegyék a táviratot.

Az utcán, hol elhaladtak, egyáltalában nem

támadt esődület. Ugyan ki érdeklődött volna az olyan játékos iránt, a ki két húzásra csak a negyedik mezőig tudott eljutni? A Bill Arrol rablófogását is elhíresztelték hamarosan, de a szívtelen emberek nem sajnálták a szegény kárvalottakat.

A postahivatalban is csak egy-két kíváncsi álldogált, s inkább gúnyos, mint résztvevő pillantással mérték végig Titburyékat.

A távirat kilencz óra negyvenhét perczkor pontosan megérkezett. Megint csak balsors hírnöke

volt. Ugyanis a kockák számai: 3—2, összesen 5. Ez annyit jelentett, hogy a negyedik mezőre a kilenczedikre kell menniök. De a kilenczedik mező Illinois volt. Meg kellett tehát a számot kettőztetniök (5×2), amde az új mező, hova a kockák utasították, megint Illinois volt, vagyis az *ötöl* most már háromszorosan kellett venniök, s így a negyedikről a tizenkilenczedik mezőre kerültek: Louisiana-ba, New-Orleansba. A Hipperbone-térkép ezt a mezőt *vendégfogadó*-nak jelölte meg.

Az már szent, hogy Titburyék ennél szerencsétlenebsorsra nem juthattak.

A két boldogtalan ember úgy hagyta el a postahivatalt, mintha ott őket elevenen

megnyúzták volna. Arczátlan gúnyhahota kísérte az utcán, ujjal mutogattak rájuk. Titburyné hamar összeszedte magát, s arczáról eltűnt a kétségbeesés kifejezése.

Mikor aztán a vendégfogadóba visszaérkeztek, Titbury leroskadott a diványra és mind ezt hajtogatta:

— Louisiana! ... New-Orleansba! ... Ó, ... ó miért is adtuk a fejünket erre az eszeveszett játékra? ...

— És mégis folytatni fogjuk! — jelenté ki felesége.

FELDAGADT ARCZCZAL ÉS BEKÖTÖTT SZEMMEL.

II. RÁKÓCZI FERENCZ.

Jósika Miklós regénye.

17

Az ifjúság számára átdolgozta Gaal Mózes.

— Rettenetes! — kiáltott fel Rákóczi.

— Nem lehet késni, — szölt Beresényi élénken — a nép heve olyan, mint a szalmatűz, gyakran ellobog; ha egyszer sikerült szétbontani sorait s lehűtni buzgótságát, nehézt azt másodsor feléleszteni. Neked meg kell e nép közt jelenned Ferencz! a nemességet ki kell engesztelned, s a szent ügy nemes lángját kifejtened.

— Hol van e nép most, e gyülelés csoport?

— A nép? ki tudná azt! mikor mi eltávoztunk, szanaszét barangolt.

— Ha ő hercegsége személyesen megjelenik, kezeskedem az egész Munkács vidéki orosz népeségről, mely a tűzbe megy egy felhívásra, ifja, öregje — mond az öreg kaluger.

Rákóczi darab ideig hallgatott. Látszott, hogy nem képes ily izgatottság közepett határozathoz jutni.

— Barátom, Beresényi, — mondá végre Rákóczi — kivételes esetben vagyunk: nem az a kérdés többé, mi történt eddig elég gonoszul s tiszta szándékunk ellen, hanem arról van szó, hogy a hazát megmentsük. Elhatározásom kész, menni fogok! magam akarom látni, mi történt s mit tehetünk tovább.

— Úgy van, — kiáltott fel Beresényi, — ügyünk szent, nyélbe ütjük a dolgot!

— Te, barátom, — folytató Rákóczi e félbeszakítás után — még ma, ez órában indulsz Danczigba, pénzre, fegyverre van szükségünk, s mindenk felett egy kis sereg, pár ezer emberre, ha nincsen több, mely a magvat képezze, s példát mutasson a rend- s fegyelemben.

— Az ég áldása nem fog elmaradni, — tevé hozzá meghatottan az öreg szerzetes.

— Mindketten siessetek vissza a néphez. Egy lépés se történjék, míg magam meg nem érkezem. Igyekezzetek a népet összegyűjteni s rendben tartani néhány napig, — nem fogok késni!

Három hét telt el e nevezetes találkozás óta. Beresényi félsikerral járt, mert 30,000 forintnál többet nem tudott Danczigban szerezni.

Rákóczi legiobb szándéka mellett sem készülhetett el oly gyorsan, mint azt hitte, s miként maga megvallja, nem sok reménnyel indult azon nép közé, melyről mind a mellett, a mit eddig hallott, távolról sem volt világos fogalma.

Rendezetlen, rablásra hajló söpredék nép eső-

— Hogyan? ... Te még most is arra gondolsz?

— Indulunk Louisiana-ba!

— De hiszen az háromezer kilométernyi út jelent!

— Meg fogjuk tenni ezt az utat is!

— De hiszen ott ezer dollárt rögtön le kell fizetnünk.

— Le fogjuk fizetni!

— De ott kell maradnunk, s két húzásban nem szabad részt vennünk ...

— Nos hát két húzásban nem fogunk részt venni.

— De nekünk abban a méregdrága városban negyven napig kell vesztve maradnunk.

— El fogjuk tölteni ott a negyven napot.

— De nincs több pénzünk!

— Majd küld a bank.

— De én nem akarom ...

— Csakhogy én akarom!

A mint látjuk, Titburyének minden ellenvetésre volt felelete. Annak a reménybeli hatvan millió dollárnak bübája adott ekkora erőt a fukar nőnek, hogy semminemű pazarlástól nem riadt vissza.

Titbury úr pedig nem mert tovább okoskodni. Ismerte a feleségét, jól tudta, hogy kárba vesztett fáradság volna őt más meggyőződésre bírni. Valójában igaza volt Titbury úrnak. Irtózatossá vártak rájuk. Mindenekelőtt keresztül kell menniök csaknem az egész Unio területén, továbbá hosszú ideig kell New-Orleansban tartózkodniök, már pedig ez a város iszonyúan drága város.

— Hát ha a sors fölvaltát minket rövid idő múlva egy másik játszóval? — vélekedik az erős akaratú hölgy.

— Ugyan mivel? ... — dörmögé boszusan a férj, — hiszen mi vagyunk a legutolsók.

— Hát ha egyik vagy másik túl jut a célra, s visszafelé kell jönnie, mint az irtózatoss Urrican kapitánynak?

— Ha legalább tőlünk függene, hogy melyik vendégfogadóba szálljunk — sopánkodék Titbury.

De hát a távirat utolsó szavai e tekintetben határozott utasítást adtak nekik; az *Excelsior-Hotel*-be kellett szállaniök s ott tartózkodniök mindaddig, míg a sor újra rájuk kerül.

— Nos hát az *Excelsior-Hotel*-ben fogunk megszállani! — jegyzé meg a kiváló hölgy, még pedig ellenmondást nem tűrő hangon.

Elképzelhetjük, hogy minő nyeresi düh szállhatta meg ezt a rendkívül fukar női személyt, mikor az eddigi pénzveszteségek és útiköltségek daczára is reá adta a fejét a new-orleansi tartózkodásra.

Két nap múlva megérkezett a chicagói banktól az ötezer dollár, a mit kértek. Szép pénz volt ez, s mindkettejüknek vérzett a szíve, ha arra gondoltak, hogy ez többé nem fog nekik kamatozni.

A Titbury-pár június 5-dikén hagyta ott Great Salt Lake City-t. Ők sem törődtek senkivel, velök sem törődött senki. (Folyt. köv.)

dült össze a felvidéken. Szájas népszónokok állottak e néhány száz ember élére, a kik inni és ordítani tudtak csak, de hadat vezetni nem. Abban az időben is, mikor hírért vették, hogy Rákóczi közeledik, egymással a kolompósok összeszólkóztak, s a jobb érzésük alig tudták őket lecsillapítani.

A szájasabbak szidták a németet, s nagy magabizakodottsággal csaptak a kardjukra, mintha Magyarország szabadsága csak az ő kardjuktól függenne.

Egyszerre csudásan elnémultak mindnyájan, mintha a szó kikapadna torkukból, vagy nyelvük akadt volna meg.

Távolról mindig élesebben és csengőbben megszólalt először a szent magyar földön a *Rákóczi-dal!* 1703-ban június 14-én.

Senki sem ismerte a varázsdalt, mert nem volt az induló. Az öreg karmester titkon, a csaták riadásaiból, az ágyúk döngéséből, a haldoklók jajából s a fékvesztett vihar zúgásából egy dalt olvasztott

össze — minő még nem volt.

Titkon gyakorlá be néma erdőkben és sötét barlangokban. Rákóczi sem hallotta azt soha: most először. Minden hangja egy szózat volt, riadó és intő, hatalmas és bús egyszerre: minden fordulata egy eseményt jelölt: Mohács és Varna sirtak e dalban — s Mátyás és Nagy Lajos diadala felcsillagok büszke hanglejtésin.

Olyan volt a dal, mint a teremtő könyvében a világ, mely lett, mihelyt a teremtő szózata

kimondá: egész nyilvánulás, hosszú legenda és szivárványa a reménynek!

A nép nem tudta mit hall, minő varázs melegszik át keblén, minden hang, melylyel füle találkozott — egy gondolatnak adott nevet és alakot. Úgy tetszett a szűk völgyek durva fiának, mintha ő énekelne: mintha e parancsoló s panaszló, e buzdító és vigasztaló hangokat hallotta volna

már mint bölcsődalát, vagy atyja ravatalánál — mint siréneket.

A nép, mely kábult áhitattal hallgatott a zenére, a kis sereg, mely vidám lobbogóival elősietett, a férfiú, kinek neve él, míg magyar él, míg egy lant van a széles magyar földön, — mindezeket — a sir földi! de a dal, a diadala él! és élni fog halhatatlanul.

Buzdítás panasza, riasztás és emel, sir és örvend, mint amnapon, hol a reggelharmata közt a mármarosai völgyben megszületett.

Kérditek-emég, miért hallgatott e nép, — mi kapta meg lelkét, miért vált a vad harmincz órában em-

berré? Felelek nektek: a *Rákóczi-dal* hallá.

*

Még el nem telt egy második fél óra, s a jelenet megváltozott.

Rákóczi jött! — Oh! e szó — e név — ez az ember! — Rákóczi jött!

Tatár méne fekete mint a kökény, karesú mint zerge, nyertve robogott a völgyön elő, mint Cyrus lova, mikor a nap első sugarát megpillantotta.

RÁKÓCZI JÖTT!

Könnyű kalpag ült a szép ifjú Rákóczi fején, a fekete kerecsennel tetején a szellő játszott.

Bársony fődte karesú tagjait, sűrű fürtei lebegtek, míg a deli paripa sörenye, mint fekete zászló emelkedett.

Olyan volt, mint kék égen az arany felleg, melylyel a vihar szövetkezik tisztító villámaival: olyan mint a pont, melyre ha a hajós tekint, felkiált: össze a vitorlakkal — fergeteg jő!

Rákóczi jött!

Kiséretében esekély számú lengyel lovas. Bercesényi nem volt vele, a lengyelországi nemesek közül egy sem kísérte őt.

De a nép, a vad sereg, a martalócok leborultak; nők, aggok, gyermekek özönlötték őt körül, minden szemben köny, minden ajkon áldás, minden tekintetben büszke remény!

Rákóczi meg volt indulva; e felriadó öröm, e könnyelmű remény, e rokonszenv, mint az ár; megkapták őt.

Nem volt-e Magyarországon? ama földön, hol minden kunyhó ajtaja nyitva elfogadására, hol ismerősen tekintett reá minden fa, minden bokor; nem volt-e övéi közt?

Nem az eszköz győz, hanem az eszme — a gondolat!

Szólott a néphez, felélesztette reményét, egy sugarát lelke nemességének osztá meg vele.

Értették-e őt? ki tudná megmondani!

De varázs volt ezen ember körül, hihetetlenül megváltozott minden, mihelyt lába a hazai nagy laknak küszöbén átlépett. A ronda tanya táborra fejlett ki, hihetetlenül s csudásan tudott Rákóczi szelleme hatni e vad népre s rakonezátlan vezéreire.

(Folyt. köv.)

A NEMZETES ÚR.

Méla búval emlékezem rája:

Falu végén állt a kuriája,

Rácsos kapu néki még se' kellett.

Rég' időből régi jó szokása:

A ki betért, vendég maradt nála.

Magas kőfal tolvajtól se védte,

Csádé-gyepű volt a kerítése,

Maga fonta még ifjonti korbá' —

Fogyatékos volt biz a' már, csorba,

Száraz fáját vitte, a ki érte —

Mosolygott a nemzetes úr,

Nem szállt porbe senkivel sem érte.

Tornác hűsén, régi karos székén,

Elüldögélt nyugalmasan, békén,

Föltette az okulárét néha:

«Ej! — fakadt ki — silány idő, léha...»

S az ujsággal pipájára gyújtva

Borús kedvét bodor füstbe fujta...

Lárma kelt a bozotos udvarba';

Nádparipán én vágtattam arra,

Harczba szálltam haragos pulykakkal,

Dalt dudoltam pajkos gyerek-szájjal,

Arról szólt, hogy — milyen is a német...

Kaczagott a nemzetes úr,

Ölébe vett s mesét mondott, szépet.

Mesét mondott arról az időről,

A mikor, mint bimbók rózsá-töröl,

Úgy sarjadtak dali, szép vitézek

A hazáért száz halálra készek,

Kik a tűzbe mosolyogva mentek...

S csodáiról a hős regementnek,

Mely Damjanics varázsos szavára

Szállt csatáról győzelmes csatára!

«... Isaszegnél lobbogóját vittem,

Elöl járt, mint haragos hadisten!

Hajh! Világos... gyászos Arad vára...»

S elborult a nemzetes úr:

«Kulesold, fiam, kis kezede' imára...»

Szállt az idő, szálldogált felettünk,

Bús őszi nap könyes búcsút vettünk,

Nádlovamról hej, le kellett szállnom

S az életgond igájába állnom.

«Ha valaha arra járnál, távol:

Hozz virágot Damjanics sirjéről,

Egy fűszálat, mást ha nem, csak *asztal*,

Hős vezérem porából fakadtat...»

Kért szeliden, hogy el kellett válni,

... Érkezésem' de nem győzte várni,

Mire a sors visszadobott engem,

Itt hagyott a nemzetes úr,

Virágomat sirhalmára ejtem...

Lampérth Géza.

Egy magyar «Robinson».

Irtá Thurzo Ferencz.

Kezdetben Szent János-kenyérrel táplálkoznak és növényharmattal oltják szomjukat; «elképzelhetni, micsoda táplálkozás volt ez a magyar gyomornak». — Minden legcekélyebb szükségset természetes eszük leleményességével, s két kezükkel állítanak elő. Az egyedüllet egyhangúságát nem érzik, mert ketten vannak, sőt idővel

egy vad leánnyal meg is szaporodnak. A szigetet t. i. gyakran látogatják emberevő vadak, a kikkel a szigetlakóknak sokszor kell megküzdeniök. Egy ízben egy szép leányt is hoznak magukkal, hogy azt vad lakomájukon megemésszék. Ujvári és Miskei észreveszik szándékukat, közbelépnek és a halálra ijedt leányzót kiszabadítják kezeikből, azután pedig gazdasszonyuknak fogadják. A vad leány lassankint megtanul magyarul és beleszeretvén Miskeibe, naiv lelkületének nyílt bizalmával felajánlja magát neki feleségül. Miskei nem viszonozza vonalmát, a min a leány annyira elbűsul, hogy visszakivánczik hazájába. Ezért csónakot készítenek számára, hogy azon haza mehessen. Útközben veszélybe jut, melyből egy missionárius menti ki, egy magyar jezsuita. A pap különböző nyelven szólítja meg a leányzót, de mindhiába, feleletet nem kap, mert a leány nem érti azon nyelveket. Bosszankodásában magyar nyelven fakad ki végtére: — így találják meg a társalgási érintkezés lehetőségét. A leány később Spanyolországba kerül.

E közben Tunisban nyugtalanul várják a magyar vitézeket, a kik a marokkói császár üzenete értelmében már útnak indultak. Mivelhogy csak nem jönnek, a szerelmes hercegleány arra kéri bátyját, hogy szereljen fel hajót és indítsa útnak a derék idegenek felkeresésére. A nyomozók meg is találják, de csak Ujvárit, ki egyedül kerül Tunisba. Miskeit kevéssel az előtt tengeri rablók hurezolták el magukkal és rabul eladták Alexandriába. Ettől kezdve felváltva értesülünk életük folyásáról. Miskei borbélytudományával mindenütt kitünteti magát, és a merre csak megfordul Afrika keleti országaiban, mindenütt közbecsülésben részesül. Utoljára Spanyolországba jut, a hol találkozik a vad leánnyal, és nőül veszi, ezután Velenczében telepedik le.

Ujvári második tunisi tartózkodása alkalmával közelebről megismeri Szifonellát, kölcsönösen megértik egymást, de összekelésüket egy újabb körülmény megakadályozza. A török császár közbelépése okozza ezt a zavart, a ki meghallja, hogy egykori foglyai Tunisban, a bej udvarában tartózkodnak. Mint jogos tulajdonát, maga számára követeli őket, de Ujvári be nem várja az esetleges kiadatás kellemetlenségeit: — megszökik. Szifonella követi, összetalálkoznak, s együttesen folytatják útjukat. — A tunisi tauács összeül és kideríti, hogy a megszökött Szifonella és Ben-Dolhadon tulajdonképen nem is a bej gyermekei, hogy a bej Magyarországból hozta őket magával, a hol, mint vezér működött a török seregben. Egy ízben megsajnálván a hősi halállal kimúlt Horváth Bálintnak, a solymosi és lippai várkapitánynak két kis gyermekét, magához vette őket, később pedig annyira megszerette a nemeslelkű, széptehetségű árvákat, hogy sajátjai gyanánt neveltette fel. A tanács e valóság hallatára száműzi a testvéreket, de a bej halála után mégis csak Ben-Dolhadon nyeri el e méltóságot. Szifonella kereszténynyé és Ujvári nejevé lesz. Nászutazá-

suk közben, Velenczében, Szt. Márk terén összetalálkoznak Miskeivel és annak nejevével. Végre is mint kereskedők Triesztben telepednek le, a honnét könnyű lesz majd néha-néha Esztergomba, meg Komáromba is ellátogatni.

Ime így vezette végig Székér az ő magyarjait számtalan országon, hogy míg azok idegen népek között becsületet szereznek a magyar nevének, addig az olvasó mulattató kalandok közepett sokoldalú ismeretekkel gazdagodjék. Ügyes kézzel szőtt meséje talpraesett oktatásaival nemzeti szellemünk fejlesztéséhez szintén hozzájárult valamivel. «A magyar mindenre alkalmas» — mondja a derék író és ezt, mint művének alap gondolatát, minden apró-esepő tanításánál sokkal maradandóbb tanulságképen sikerült is fel tüntetnie. Ezen alap gondolatot fejt ki Beöthy Zsolt a Magyar Robinzonról szólóban, midőn ezeket írja: «A magyar embert csak balsorsos veti világra: bukott forradalmak s a háború csapásai; szerencsétlenségéből tanuljon okosságot és mérsékletet, szerencséséből és erejéből pedig, melylyel az idegen világban is megállja helyét, merítsen önbizalmat és reményt nagy nemzeti munkájához».

(Vége.)

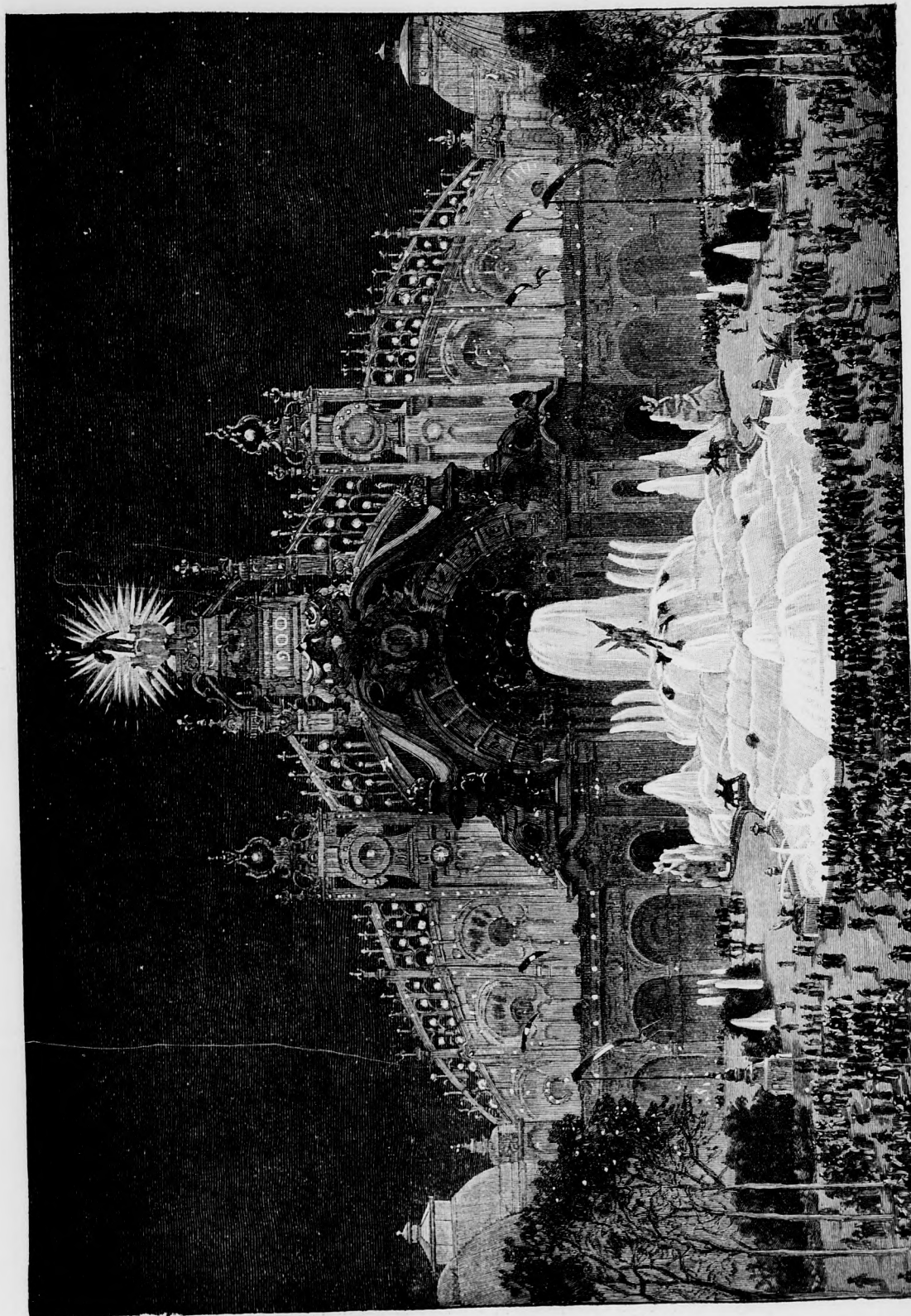
A magyar találmányokról. 2

Irta dr. Széchy Ákos.

Tanulmányozás közben rájött, hogy a phosphor-ólom-hyperoxiddal összedörzsölve lassan, sziporkázás nélkül ég el. Irinyi lángesze csakhamar átlátta, hogy e találmányát a gyufák készítésére használhatja fel. Tovább kísérletezett s a régi fajta kénezett fapálczikák fejére ólomhyperoxydból és phosphorból gummi segítségével készült pépet alkalmazott, a mit aztán lakására vitt, hogy azok ott megszáradjanak. Még az nap este hazatérve, kíváncsian nyúlt gyufái után, a melyek azóta megszáradtak. Lassan falhoz dörzsölte azokat, s mint előre várta, meggyúladtak és a mai gyufák módjára égtek. Ő gyújtotta meg tehát az első gyufát, olyant, a milyent ma világszeren használunk. Irinyi azonban, az akkori kor ferde felfogása szerint, restelte felfedezését értékesíteni. De nemsokára egy másik bécsi hazánkia, Römer István kereste fel, a ki tisztességes összegért vette meg találmányát és készíttetni kezdé az új rendszerű gyufát.

A németek gyakran említik ugyan, hogy a gyufa felfedezője Moldenhauer darmstadti gyáros volna, ezt azonban megegyeztetve az a tény is, hogy Moldenhauer csak 1839-ben készített olyan gyufát, a milyent Römer már 1836-ban gyártott Bécsben.

Hogy a kénes gyufát később leszorította kellemetlen égési termékeiért a viaszos és később az u. n. svéd gyufa, az már mellékes, elég nekünk azt tudni, hogy e legfontosabb használati tárgy felfedezője magyar ember, s magyar találmány segíti az emberek millióit a nélkülözhetlen tűz e könnyű gerjesztési módjához.

A PÁRISI VILÁGKIÁLLÍTÁSBÓL. — A VILÁMOSÁG PALOTÁJA ÉS A VÍZI VÁR.

Tudományos felfedezőink közt *Jedlik Ányos* győri benzén rendű szerzetes tanár neve örökre élni fog. Ő találta fel az elektromágneses mozgató gépek elsejét. Szerény, tanításért és tudományért lelkesülő tanár volt, ki a győri gimnázium laboratóriumában ismerte meg a villamos áram azon tulajdonságát, hogy az elszigetelt sodronyokon vezetve a körülsavart lágyvasat delejessé teszi. Megcsinálta aztán ezen az alapon az első elektromágneses motort is. Leirta azt már 1856-ban s az osztrák orvosok és természetvizsgálók nagygyűlésén ama kor kiváló tudósainak társaságában ismertette felfedezését. Innen tudjuk egész bizonyossággal, hogy elektromosság gyakorlati felhasználásának ezt az ágát magyar ember fedezte fel. Ezt a felfedezést a külföld is elismeri, sőt az 1873. évi bécsi kiállításon egy általa szerkesztett gép is ki volt állítva. Sajnos azonban, hogy hajlott kora megakadályozta abban, hogy megbecsülhetlen felfedezését gyakorlatilag is teljesen érvényre juttathatta volna.

Siemens volt az a szerencsés ember, a ki a magyar találmányt tovább fejlesztette, s ma, alig három évtized múltán, városszerte jár a villamos vasut Budapesten és világít az elektromos lámpa varázsfénye. A budapesti tudomány-egyetem őrzi az első dynamo-gépet.* Megtekintheti mindenki: mi pedig büszkén valljuk a mienknek a nagy embert, a kinek lángelméje szülte. Készítette a kis gépet Nuss pesti mechanikus 1861-ben. Másik találmánya Jedliknek az ásványvizek mesterséges úton való előállítására. Erre a gondolatra az ásványvizek összetételének elemzése alkalmával jutott. Jó lelke, a szegényeken való segíthetés eszméje indította őt erre, hogy azok is részesülhessenek az ásványos vizek jótévé hatásában, a kik nem bírják a drága természetes ásványvizeket megszerezni, s mesterséges úton előállítva azok jelentékenyen kevesebbe kerülnek. Ő maga így ír róla: «Ne gondolja valaki, hogy az előállítási költségek nagyok, s azért e fölfedezés mint sok más, a gyakorlatban kivihetetlen volna. Egy palaczk rohiesi víz, az üveget és fáradságomat nem számítva, nekem 12 kromba került, egy üveg egri víz pedig 3 krba, holott az elsőt nálunk 48 krért, a másodikat pedig 36 krért árulják». Nekünk ugyan a mesterséges ásványos vizekre szükségünk nincs, mert annyi forrásunk van, hogy Európa összes országai együttvéve nem adnak annyi ásványvizet, mint a mi hazánk.

Fém- és gyári iparunk egyik kiválósága *Ganz* Ábrahám. Az ő neve örökre össze lesz forrva a magyar vasipar fejlődésével. Eltekintve már 1848 előtti fontos ipari működésétől, csupán felfedezését említhetjük meg röviden.

Ganznak egy régi barátja került haza Amerikából és elmondta neki, hogy ott olyan vasuti kerekek öntésén fáradoznak, melyeknek külső szélei aczélból valók¹ legyenek. Más szóval: fel kellett a

* Ez az «ősapja» a dynamo-gépeknek látható a párisi világkiállítás magyar osztályában.

módot találni, hogyan lessen aczél keretre a kereket megöntené. Ganz egész erejéből fogott a kérdés megoldásához; kísérletezett, tanulmányozott, míg végre munkáját siker koronázta. Csakhamar elterjedtek az általa készített és legjobbnak elismert vasuti kerekek s képezték azon ipari terméket, a melyet a külföld is a legnagyobb elismeréssel fogadott. A Ganz-gyár nevéhez még egy másik nevezetes találmány fűződik. Ezek a mostani folyosós vasúti kocsik; ezek is magyar ész szüleményei. Még a villamos világítás terén is mutathat fel a gyár új feltalálást; két jeles mérnöke a dynamogépek egy új fajtát fedezte fel, a mely köztudomás szerint a most használatban levő gépek közt a legjobb. Ez a harmadik találmány, mely a Ganz-gyár nevéhez fűződik és ismertté teszi nemcsak a hazában és Európában, hanem az egész földön. Ezen a rendszeren alapuló villamos világítása van Budapestnek, ezt alkalmazta Bécs, Berlin, Páris, Róma és Milánó is. De nem is folytatom tovább, mert ha névszerint akarnám elősorolni a városok neveit, akkor háromszáznál többet kellene elmondanom, minden földrész nagyobb városaiából, még Amerikát sem hagyva ki a sorozatból. Láthatjuk e vázlatos előadásból, milyen kiterjedt üzletköre van a magyar találmányoknak. A hengerekkel való örölés is magyar találmány. Az első ily malom Budapesten létesült. Kezdetben porcellánhengereket, ma már kéregöntésű aczélhengereket használnak e célra. A hengerekkel való örölési rendszer felfedezője *Mechwart* András, ugyancsak a Ganz-féle gyár egyik vezetője.

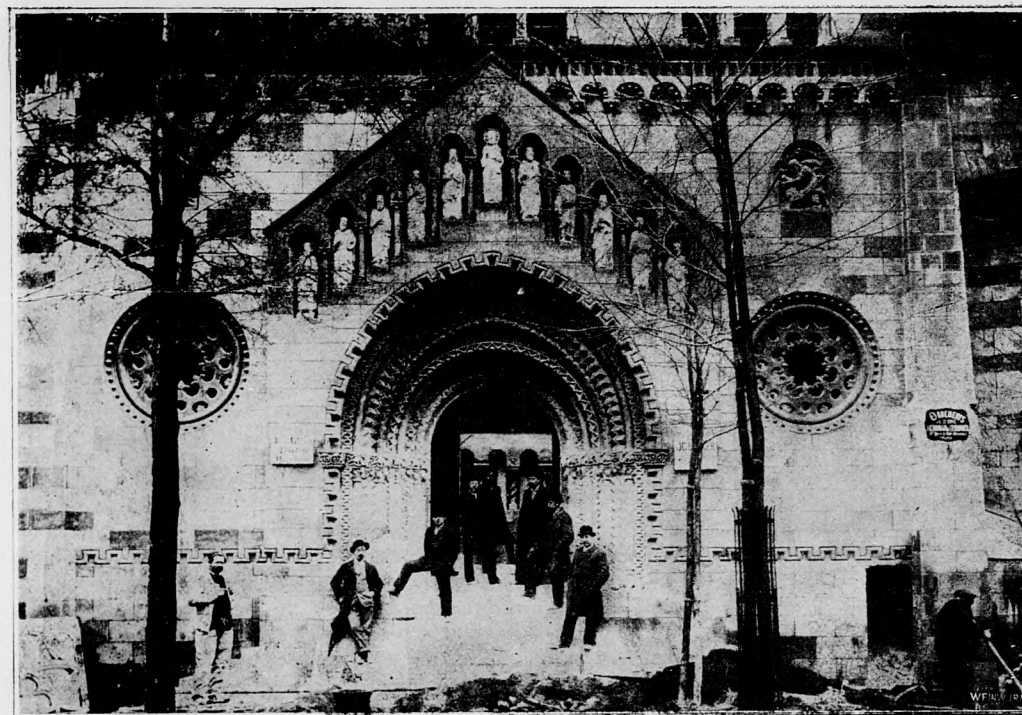
Sok jeles és alig ismert, vagy már feledésbe ment felfedező iparosaink közül mentünk meg a feledéstől *Rajka* Pétert. Tanuló korában felismerte már éles eszét a híres magyar tudós s matematikus *Bolyai Farkas* és kieszközölte a jeles ifjúnak gróf *Teleki Samu* pártfogását, hogy a bécsi politechnikára mehessen tanulni. Csakhamar nagy haladást tett és tanára, *Ettingshausen* szép állást ígért neki Bécsben. De az erdélyi magyar nem akart külföldön maradni, hazájának akart szolgálni tudományával és haza jött, Kolozsváron nyitotta meg műhelyét. Az 1848-iki szabadságharcz alatt gyárát be kellett zárnia, munkáit a haza iránti kötelesség a zászlók alá szolgáltatta s ő maga az akkor alakult fegyvergyár igazgatója lett és *Gábor Áron*nal, a híres székelylyel készítette a magyar seregek az ágyúkat és lövegeket. S bár a szabadságharcz után sokat kellett hazafias működéséért szenvednie, csakhamar rendezni kezdi gyárát. Maga tanítja inasait, jó munkásokat nevel belőlök, hogy azok találmányait gyakorlatilag jól készítsék el. S nemsokára megcsinálta az első vas-sajtót a kir. lyceum nyomdája számára; a gyulafehérvári püspöki templom részére pedig oly toronyórát, mely négy oldalra mutat és öt órát és negyedét. Műve megvan ma is, túlélte mesterét. Találmányai közül említésre méltók: kukoricza-morzsoló gépe és rostáló gépe. Ekéivel 1866-ban Bécsben, egy gazdasági kiállítás alkal-

mával az összes kiállítók közül az első díjat nyerte.

A fém- és vasipar terén a magyar felfedezők közt *Vidaics István* a róla elnevezett ekékkel tette nevét elismertté; *Kirner József* budapesti puska-műves többféle általa javított fegyvert készített; *Röck István* gépgyáros a csavargőzősök gőzgépeinek tökéletesítésével mozdította elő a dunai személyszállítás nehézségeit. *Walser Ferencz* pesti gyáros volt az első, a ki a gőzgépek erejét tüztöltési czélokra alkalmazta, mint gőzfecskendőket. Ugyanezen a téren mutat fel sok jeles újítást *Seltenhofer* Sopronban, *Weitzer János* Aradon, a ki

ról, nem mint eddig történt, rajzolás segítségével és utóbb kimetszés által készíti nyomdai czélokra clichéit, hanem egy általa felfedezett eljárás szerint készített cink-lemezre lefényképezi a tárgyat és azon savak segítségével eszközi a cink kimarását. Ezt az eljárást nevezik cinkografának, s így állítják elő azokat a lemezeket, a melyek segítségével nyomtatják hírlapjaink és könyveink számos képmellékleteit.

Porcellán iparunk terén is nem egy szép felfedezéssel dicsekedhetünk; *Fischer* és a nemrég elhunyt *Zsolnay* olyan nevek, melyeket mint csak csupán általuk készített tárgyak előállítását ismerik.

A PÁRISI VILÁGKIÁLLÍTÁS MAGYAR PAVILLONJÁNAK EGYIK RÉSZLETE.

különösen a vasuti kocsik készítésével vált híressé. Tudományos felfedezőink közt emlékezzünk meg *Lénárd Fülöp* hazánkfiáról, a ki a mai Röntgen-féle sugarakat legelőször ismerte. A felfedezés érdeme *Lénárd*-é, de a találmány gyakorlati alkalmazásának Röntgen a megállapítója. E sugarak segítségével, a melyek a szerves testen átmennek, az élő szervezetet lefotografálják s így segítségével az orvosi tudomány képes bizonyos szervei bajokat nagy pontossággal megállapítani. Láthatjuk ebből, hogy bizonyos felfedezések sokszor csak a harmadik vagy negyedik kézen érik el használatosságukat.

A fényugarak gyakorlati alkalmazása szépen sikerült *Divald Károly* eperjesi fényképésznek. Ő ugyanis már meglevő képekről vagy tárgyak-

Tudományos téren két kiváló magyar tudósról kell megemlékeznünk. Ezek egyike *Hyrtl József*, a kismartoni születésű orvos-tudós, a ki előbb Prágában, utóbb Bécsben volt tanár az orvosi fakultáson. Ennél maradandóbb érdemeket szerzett *Semmelweis Fülöp*, a ki először kezdte meg a sebek kezelését fertőtlenítő szerekkel, utána az összes orvosi praxisban elterjedt, s ma a fertőtlenítő módszere egész tudományra nőtte ki magát. A kormányozható léghajó létrehozásán fáradozott a kolozsvári tudomány-egyetem egyik jeles tanára, *Martin Lajos*. Kész tervét be is mutatta a magyar közzét. miniszternek, a ki állandóan segítette tanulmányának folytatásában, s oly eredményeket ért el, a melyeket tudós társaságok is határozottan nagy haladásnak

ismertek el. S csak sajnálni tudjuk, hogy nagy munkáját nem fejezhette be, mert a kérelhetlen halál ideje előtt elragadta őt az élek sorából.

Sokat lehetne még elősorolnunk a magyar felfedezők sorából, azonban sajnós, nem mindenike nyerhetett a találmányoknak gyakorlati alkalmazást. Bátran állíthatjuk, hogy alig van városunk, hol ne volna egy-egy ezermester hírében álló emberünk, mindenkinek van, — ha nem is önálló találmánya — legalább is a saját felfogásához, izléséhez módosított számos eszköze. Mindezen tények eléggé igazolják, hogy iparunk nemcsak fejlődésében követi a művelt külföldet, hanem felfedezőink száma és az általuk feltalált új tárgyak és tudományos eredmények, hazánk lakosságának számát arányosítva bármely külföldi állam lakóinak számával, elismerésre méltó szellemi erőt, képességet mutat.

A PÁRISI VILÁGKIÁLLÍTÁS.

Április 14-én óriási ünnepek közepezt nyitották meg a párisi világkiállítást, a világkiállítások közt a tizediket. Négyet tartottak Párisban, kettőt Londonban, kettőt Amerikában és egyet Bécsben. Ez a mostani minden egyes elődjét leverő fény és nagyszerűség tekintetében. Kisebb területen terjeszkedik ugyan, mint a legutóbbi chicagói világkiállítás (112 hektár), ám a rendezés ügyessége, a tér kihasználása, a látványok sokasága, meg a résztvevők száma dolgában messze túlhaladja azt. Rengeteg költséget is fordítottak rá és száz millió frank bevételre számítanak.

Harminezhat kapu vezet a kiállítás térségére, melyet a Szajna szel át. Építettek ezen egy gyönyörű új hidat és III. Sándor ezerről nevezték el.

A főbejáró a Concorde-térről esik. A főkapu hét karsú toronytól támogatott magas kupola, melyet tündéri fényt árasztó színes villamos lámpák ezrei borítanak. Tetején hattypréses bali felöltőben, aranydiadémás női szobor fogadja a látogatókat: az örökifjú Páris jelképe gyanánt.

Az elhelyezés olyatén rendszeren alapul, hogy 18 csoportban vannak bemutatva a művelődés különböző ágazatai a csoportokban egymás mellett foglalnak helyet a nemzetek, szem elé tárva, hogy mennyire haladtak a nevelés és közoktatásügy, művészet, irodalom, tudományok, gépészet, villamosítás, közlekedésügy, mezőgazdaság, kertészet, erdészeti, vadászat és halászat, élelmiszer, lakásberendezés, bányászat, fonás-szövés, vegyészeti, a különféle iparágak, társadalmi intézmények, gyarmatosítás, hadászat terén. Szédítő panorámája ez a haladásnak, melynek jelében az államok nagyszerű versenyre kelnek!

Magyarország méltó módon van képviselve mindeme csoportokban és bátran áll a nagyvilág szeme elé, hogy annak elismerését kivívja.

Ezen egyetemes áttekintést nyújtó csoportokon kívül azonban minden valamire való nép külön palotákat emeltetett, a hol speciális nemzeti

tárgyait, történeti nevezetességeit mutogatja. A Szajna balpartján húzódik a *Nemzetek utcája*. A palotáknak külseje is már homi sajátosságot hárít. Olaszország palotája remek gothikájával tűnik ki és a velencei Márk-templomra emlékeztet; Angliáé Erzsébet királynő korabeli vidéki kastély; Ausztriáé barokk stílus; Norvégiáé skandináv fatemplom és így tovább. Fölöttébb jellemzetes *Magyarország* háza, melyet Bálint Zoltán és Jámor Lajos műépítők igen szellemesen terveztek meg. Legjelesebb hazai műemlékeink — a jáki templom, vajdahunyadi lovagvár, körmöczi vártemplom, eperjesi Rákóczi-ház, lőcsei városháza stb. — részleteit használták föl és olvasztották összhangzatos egésszé. Úgy külseje, mint tartalma méltán számítanak a legnagyobb érdeklődésre. Benne van a nagyszerű *huszártér*, az ősfoglalkozások csoportja, nagy tudósunktól, Herman Ottótól egybeállítva, az iparművészeti kiállítás, továbbá mesés értékű történeti tárgyak, műkincsek.

A kiállítás káprázatos látványosságai közül első helyen említendő *Ős-Páris*. Alt-Wien, Ó-Stockholm és Ó-Budavár mintájára készült ez a regényes középkori épületesoport, melyet történeti öltözékű alakok népesítenek be. Felerészben cölöpökre épült. Molière szülőháza is látható benne. Az egész nem puszta mulatóhely, hanem történelmi tanulmány tárgya is lehet.

Még érdekesebb talán a *svájci falu*. Mesterséges havasokból és völgyekből egész kis helvéziai természetet bűvöltek ide Párisba. A jellemzetes házakban igazi svájciak laknak, a festői havasok, rétek, zuhatagok között és tavak partjain igazi svájci pásztorok terelgetik barmaikat.

Esténként a fény valóságos óceánjában úszik a *villamosság palotája* és előtte a *vizi vár*, melyeknek képeit bemutatjuk. A vízi várból harmincz méter széles zuhatag omlik alá sziklakon keresztül egy hatalmas medenczébe; belülről elrejtett lámpák sokasága és a villamosság palotájának tűzei tündéri látványossággá teszik.

Meglepő a *marcorama*, azaz tengeri panoráma. Bámulatos leleményességgel készült, kilométernyi hosszú víztükör ez, melynek mentén kicsiben bemutatják a Földközi tenger összes kikötőit, kezdve Marscillen, végezve Konstantinápolyon.

A Trocadéro-palota mellett mesterséges szikláról lezúgó vízesés oldalain, földalatti barlangokban őstörténeti és régészeti kiállítást rendeztek be.

Említhetnők még az ég panorámájának óriási gömbpalotáját, a földköri út panorámáját, a 100 méter magas kerengő kerekét, a forgó tornyot — és mégis a sorozatnak csak elején tartanánk. A világkiállítás különben még korántsem mutatkozik teljes befejezettségében. Az egyes csoportok nem készültek el a maguk egészében, a teljes készenlélhez még egy két hét szükséges. Jóformán mi, magyarok, készültünk el pontosan a kitűzött időre. Nagy érdem ez és a köztársaság elnöke lelkes szavakkal dicsérte buzgalmunkat.

SZIBINYÁNI JÁNK.

Itt van, uram, a vad, nem fogott ki rajtam!

Hallottatok úgy-e Szibinyáni Jankról? Szerb guzlicsásoknak legszebbik

meséje ezt mondja el róla: Kapta magát egyszer Zsigmond magyar király, elment látogatni a ráczok vajdáját, Lazarevics Istvánt. Nem ország dolgában, csak úgy könnyű szerrel, vidám mulatságra, mert hogy kedve szotytyant a magyar királynak.

István vajda bezzeg emberül fogadja, nem is olyan vendég Zsigmond, mint a többi; fején két korona: a magyar királyé, s a német császáré. Hűbéres szolgálja neki István vajda, ugyanvalóst meg is megbeesüli tehát.

Palotája cseng a nagy mulatozástól, Ráczország urai odagyülekeznek, nagy lakomát laknak, ünneplik a királyt, serleget üritnek, tüzes szemű ráczok úri asszonyai perdülnek a táncban, király öröme, vajda öröme. Soha ilyen vigan nem volt István vajda, de nem addig van az, többet is kínál még!

— Ezer paraszt verje fel az erdők vadját, hajtsa karikába a medvét, az ordast, a gyors lábú szarvast. Udvari vadászat örömét izlelje Zsigmond magyar király s az úri kiséret. Hadd lássa, mennyit ér a rácz vadüzésben.

Így akarta István vajda, hát így is lett.

Hajnali álomból kúrtszó zavará fel vajda palo-

táját. Nosza talpon vannak. Elővezetéken paripákat hoznak, falkákban a kutyák tüslenek, miként ha éreznék a vadat, s farkukat esóválva keresik a gazdát; nyerítnek a mének, serény apród, lovasz, udvarbeli szolgák sűrögnek-forognak, hogy szégyent ne valljon vendéglátó urok.

Riadoz az erdő, tülkök hasogatják a levegőget, csahol a kopó és recsegnek a galyak, kényesen léptetnek az úri vadászok, míg jelt ad a szolgál, hogy a hajsza várja.

Magyar urak, ráczok negédes szavakkal, merő tréfát üzve össze-össze tüznek.

Szól az egyik magyar:

— Te kegyelmetek azt, rácz

uramék, zokon ne vegye, de ebben, vad felkergetésben ez világon sincsen párja a magyarnak. Ha reá acsargat a magyar, iramlik, mint a kilőtt nyíl, az erdőfutó vadja.

— Csak magyar a magyar! — veti közbe Zsigmond, s rá villantja szemét jó Lazarevicsre. Felpattan egy rácz úr:

— De nem addig van az, vendég uraimék, a magyartól szalad az erdőnek vadja, hanem ha ráczot lát, kétségbeesik már, mert reménye sincs, hogy a bórét elvigye.

— Csak rácz marad a rácz! — veti közbe István, s rávillantja szemét a magyar királyra.

Tréfa-beszéd járja, dévaj, kötekedő, a minek nincs mérge.

— Ámbátor — megszólal újfent Lazarevics — vagyon udvaromnál egy ökölnyi kölyök, arra sokat tartok, azt Erdélyből hoztam, magyar a fajtája, ha a neve rácz is, úgy hívják őt nálunk, hogy Szibinyáni Jánk —

Tovább is mondaná a ráczok vajdája, de e pillanatban ropog a galy, szét is nyílik a bokornak-sűrű lombja, s abból kiugrik egy ordas. De nem olyan apró, hétköznapi fajta, hanem a melyiknek járnak esodájára, akkorára megnőtt.

István vajda látja, egyet gondol, s kiált:

— Jánk, te, merre bujkálsz? Látod azt a farkast? Szól a gyermek bátran:

— Látom, uram!

— Vesd magad utána, élve-halva nekünk megkeritsd; hadd lássa király ő felsége, miféle gyerek vagy.

VEGYES.

Munkácsy Mihály meghalt. A legnagyobb magyar festőművész nincs többé! Ezt a szomorú hírt veszszük lapunk zártakor. A hír nem jött meglepőleg. A mester évek óta elborult aggyal élt már az endenichi gyógyintézetben, Bonn mellett s most teste követte szellemét. Ötvenhat évet élt és élete a legtündöklőbb művészpályák egyikének képét, a lángelme úttörő munkájának példáját adja. Holttestét Budapestre hozzák és itt temetik el. Ő maga immár a halhatatlanság.

Munkácsy Mihály életét és működését jövő számunkban fogjuk méltatni.

FEJTÖRŐ.

Rovatvezető: Csizsár József.

Számítási kérdés:

Mily nagy az első tag, s a tagok összege, ha az utolsó tag 24, a különbség $\frac{1}{2}$ s a tagok száma 22?

Földrajzi kérdés:

Mi a neve a Tigris mellett fekvő azon városnak, mely régen a kalifák székhelye volt? Alapította Al-Mansor 762-ben. 1258-ban a mongolok elpusztították; 500 évig a mohamedán világ fővárosa volt.

Képrejtvény.

Megfejtési határidő 1900. április 14.

A 30. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése: Irodalomtörténeti kérdés: Körösi Csoma Sándor 1820-ban Teheránból örménynek öltözve elindult, bejárta a Himalája völgyeit és az egész Tibetet. Sok időt töltött budha zárdákban, a hol több mint negyven ezer tibeti szót írt össze. 1841-ben Dardsilingbe ért, hogy a dsunger nevű népet fölkeresse, a kiket a magyarok rokonának hitt, de lázba esett és 1842 április 11-ikén meghalt. Az akadémiában Eötvös József báró mondott róla meghatározó emlékbeszédet. Képrejtvény: Sok ember bátorsága nem más, mint féltékenység palástja.

Helyesen fejtették meg: Ruffy Kálmán, Géczy Géza, Jurenák Géza, Varga Sándor, Tomanóczy József, Róth Ottó, Thiernayer Ferencz, Cservenka Sándor, Matusik István, Kästenbaum Béla, Lörcincz Ferencz és Dezső, Laufer Ödön és Rezső, Balássy Miklós, Gróf István, Klumak Richard, Divéky Manó, Zomody József, Nagy József, Bauer Anna és Frida, Faragó Sándor, Lángos Lajos, Pappszász Tamás, Terryay Béla, Kutlik Félix, Sebők Dezső, ifj. Szrogh István, Beczkay Jenő, Kóri Endre, Gelbman Miksa, Putnok Imre, Hajós Rezső, Herzeg Albert, Szécskay Dezső, Freyler József, Braun Ödön, Oblath Sándor, Brünauer Endre, Weisz Hugó, Weiner Félix, Pávelka Jenő, Borosnyay Oszkár, Ávedik Lukács, Kekés Kálmán, Schwitzer Zoltán, Simonyi Kálmán, Scherz Alfréd, Ajtay Géza, Fried Nándor, Braun Bódog és Aladár, Posch Károly, Bálint Mihály, Friedlieber Miklós és Irma, Fischer Ferencz, Novák János, Littomericzky Nándor, Herold Gyula, Krafka Boriska, Kohn Gábor, Steinhübel Ödön, Vágó Károly,

Przybilla Jenő, Szeremley Császár Loránd, Labancz László, Szabó Ferencz, ifj. Pitta Lipót, Földes Zoltán, Maurer Arthur, Teesz Lajos, Heugl István, Prágyik Flóris, ifj. Izsák Gyula, Moldován Ferencz, Háberfeld Aurél, Singer Gyula, Zakár Lajos, Antony Gyula, Hesz Pál, Paulini Jenő, Pichler Ágost, Maresek Sándor, Pataky Dénes.

A jutalmul kitűzött könyvet (Gaal Mózes: «A kard és lant hőse») Terryay Béla budapesti előfizetőnk nyerte meg (Zsigmond-utca 11. sz. III. 19.).

SZERKESZTŐI TELEFON.

Perbay Alajos, Budapest. Örülünk, hogy a lap oly nagy élvezetet szerez önnek. Elbeszélése még gyengécske; igyekezzék, fejlessze stílusát. — **Görbe Sámuel**, Makó. Verne Gyula Nantesban lakik és hajlott kora ellenére folyton dolgozik még. Legutolsó munkája most folyik a tőle szerkesztett folyóiratban; czime: «Seconde patrie.» (Második hazai.) — **Luspay Sándor** főgimn. tanuló (Budapest VIII., Tavaszmező-utca 17. szám alatt) helyből feladott képes levelezőlapokat szeretne váltani az olvasó-társakkal. — **H. Ottó**, Nagyvárad. Beküldött két versében helyi-vel közeli tehetőség csillan fel. Törekezzék a természetességre és ne énekeljen «a sir zordon éjjele»-ről. — **Valentényi Gáspár**, Mór. Az iskolai pad- és könyv-feliratok nincsenek humor hijával. Gyűjteményéből álljanak itt a következők: «Ezen a boldogtalan helyen ült N. N. IV. o. t. az 1890-iki rongyos és szerenesetlen esztendőben». — Vagy: «Itt drukk volt egész éven át! N. N. II. o. tan. 1893». Továbbá:

«Búsán ültem itt e helyen,
Szekundára gondoltam,
Tanulástól szegény fejem
Be nehezen hordoztam».

Nem utolsó ez a könyvtábla-felírás sem:

Kedves szüleim!
Fáznak a füleim,
Tisztelem a papát,
Küldjön téli sapkát,
Tisztelem a mamát,
Küldjön egy pár krajezárt.

Háladatos fiok:
József, IV. o. t. 1895.

Vidor Dezső, Ungvár. A legjelesebb magyar Afrika-utazók: Magyar László, Teleki Samu gróf és Höhnel Lajos. — **Kevéczky Vilmos**, Selmeczbánya. Az orvos-növendékek részére van több állami ösztöndíj, a melyek elnyeréséért írásbeli és szóbeli versenyvizsgát kell kiállani. Vannak azonkívül katonai ösztöndíjak, melyeket a katonai felépítés után tanulmányaik befejeztéig kapnak a pályázók (300 frt), ennek fejében kötelezvé magukat, hogy hat évig mint katonarvosok szolgálnak a hadseregnek. — **Bürpárti**. 1. Megrendelheti 2. Még vagy két hónapig tart. — **Fürchtogt Miksa**, Léva. Az V. évfolyamot 6 forintért, a VI-ikat 4 frt 80 krért kaphatja meg (kötve). Egyes számok is kaphatók. — **Pályázó**. Megjött. — **Maresek S.** Losonc. Kívánsága szerint kijelentjük, hogy a 30. szám «Haresek»-je valószínűleg «Maresek.» De mit gondol, ha ilyen semmi dolgokat mindig korrigálni kellene, mi maradna a lapból az olvasmányok számára? — **Szabó L.** (Hol?) Se nem rossz, se nem jó — tehát rossz. Ezt a paradoxont nem mi találtuk ki, hanem — Horatius. Azonban, úgy látszik, van tehetsége. Folytassa a fiókja részére! — **Vamos Gyula**, Budapest. «A két író barátság» igen csinos czikk, legközelebb sorát ejtjük s máskor is szívesen látjuk. — **Oblath Sándor**, Tata. A kiadóhivatal kívánatra a nyári üdülőhelyre szállítja a lapot.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	SZERKESZTI	FŐMUNKATÁRS:	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre ... 2 kor. 40 fill.	Dr. RUPP KORNÉL	GAAL MÓZES.	Budapest,
Fél évre... 4 kor. 80 fill.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.		IV. ker., Egyetem-utca 4. szám.
Egész évre... 9 kor. 60 fill.	Kéziratokat nem adunk vissza.		
Megjelenik minden vasárnap.			

MUNKÁCSY MIHÁLY.

Örök álmát aluszsza immár a mester, a mi kisdied törzsökünkben termett legnagyobb művész, a mi nagyvilág előtt való büszke dicsőségünk. Hült tetemeire magyar föld borúl. Magyar föld, a mely szülte őt és szülte vele és benne az alkotó őserőt. Attól őt elszakította a sors forgandósága és idegen talajt jelölt ki neki, hogy ott éljen, munkálkodjék és minden földi javaknak részese legyen. De szerelme nem szűnt meg iránta, érző lelke egyre visszasírt utána, egészen a bujdosók, a számkivetettek, a szárnyaszegettek utolsó szerény kívánságáig, mely így sóhajt föl:

Csak egy kis darab magyar föld
Siri agyámúl!

És ime, mint a hű fiú, visszaköltözött hozzá és az, mint jó anya, karjaiba fogadta a hallgatag jövevényt, a ki elment, hogy meghódítsa esetével a világot és keskeny koporsóban tért vissza...

Sajátságos és szomorú jelenség: elfog a kísértés, hogy Vörösmarty Liszt Ferenczhez intézett ódájának ama szálló igévé vált sorát: «Művész hazája széles e világ» egyesegyedül magunkra korlátozzuk, a magyar állapotokra szabottnak valljuk. Számátalan példa tanít arra, hogy e kínos dilemma két ága között válaszszunk: vagy kiesi ez a mi földünk a nagy művészi tehetségek eltartására, vagy kislelkűek az ő művészfiai, a midőn kiröppennek életadó és fölnevelő fészükéből, hogy soha többé vissza ne térjenek. Két világraszóló magyar művészt szült a XVI. és XIX. század: **Kupeczky** volt az egyik, **Liszt Ferencz** a másik. Mind a ketten idegenek lettek, a magyar földet még sirnak se tartották jónak. Hétköznapi dolog egyáltalán, hogy festőink, képaragóink, énekeiseink, színjátszóink külföldre mennek és végkép az idegen kultúra szolgálatába szegődnek.

Igaz, Munkácsy Mihályt is oda terelték a viszonyok, hogy idegenben keressen kenyeret és dicsőséget. Ő azonban mindenha magyar maradt a szíve gyökereig és fényes, fejedelmek-látogatotta palotájában egyre visszaáhitozott a délibábos

puszta után. Igazi Mikes volt — nem a morajló Márványtenger mellett, hanem «a modern Babelben». Am enél sokkalta fontosabb, hogy nemcsak lelkében, de művészetében is magyar maradt. Képein megdicsőítette a magyarságot: országvilágnak ad oculos demonstrálta fajunk jellegzetes vonásait, lelke drágagyöngyeit. Egy könyvtárra menő tudakos munka nem ismertethette, nem szerethette volna meg úgy a külfölddel ezt az ismeretlen nemzetet, mint a Munkácsy varázsos esete. Nem, még legnagyobb költőink és íróink sem. Mert az írott betűnél könnyebben, gyorsabban és közvetlenebbül érnek az agyhoz a színek meg a hangok. Hát még ha hozzáveszszük, hogy a külföld csak közvetve jut a mi írott betűinkhez! A fordított mű olyan, mint a száritott virág. Arany János egyenesen lefordíthatatlan. Petőfi és Jókai erejük, zamatjuk javát vesztik átültetés által. A képző és szőlőművészetek azonban nincsenek ezen értékvesztésnek alávetve. Így hatott tehát Munkácsy magyarságának magával ragadó bájjával és erejével, így csodálhatta és dicsőítette meg a magyarságot az idegen népek által, így használt annyit nemzetének a külföld előtt, mint előtte senki más! Ez a Munkácsy Mihály elévülhetetlen érdeme, ezért lebeg neve körül a dicsőség glóriája!

És egy másik glória is: a szenvedőké. Olyan lön a vége a mesternek, mint az eposzok hőseinak, a kik hivatásukat betöltötték. Az isteni Akhilleusz eselekedeteiben eljut az emberi nagyság végső határáig. Itt azonban megállítja a sötét moira. — a titokzatos végzet — lesujt reá és megsemmisíti. A moira irigy: sanda szemmel nézi az emberi nagyságot. Ravasz: engedi, hogy a nagyság virágába szökjön, terjeszkedjék. Kegyetlen: az emelkedés tetőfokán csap le gyanútlan áldozatára. Adáz munkáját úgy is szokta végezni, hogy a lángész határa mellé közvetlen oda állítja az örültséget. Így kovályogta körül, így sujtotta le a Munkácsy Mihály nemes fejét. A hős meghalt. De — a «Faust» misztikus záróakkordja-képpen: — «ővé az élet!» Él a magyarság szívében, addig, míg e szív dobogni fog.